УДК [78:070] (477.7)

Баковецька О.О., *Миколаївський державний університет ім. В.О.Сухомлинського*

Баковецька Ольга Олександрівна (1975 р.н.). Закінчила історичний факультет Миколаївського педінституту в 1998 р. Викладач кафедри історії України МДУ. Тема наукового дослідження: *"Проблеми культурного життя Півдня України на сторінках періодичної преси (90-ті роки XX ст.)".*

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В 90-х рр. XX ст. НА СТОРІНКАХ МІСЦЕВИХ ПЕРІОДИЧНИХ

У статті на основі матеріалів періодичних видань проаналізовано їх позицію щодо розвитку музичної культури регіону. Встановлено ступінь взаємодії між визначеною галуззю культури і пресою. Визначено роль преси у встановленні зворотного зв'язку з громадськістю та рівень впливу матеріалів періодики на формування громадської думки.

In this article the position of periodicals concerning the development of musical culture of the region on the basis of its materials is analyzed. The level of interaction between musical culture and periodicals is stated. The role of the press in carrying out feedback with community and the influence of periodical materials on forming of social opinion is defined.

У 90-ті рр. XX ст. українська преса вступила у важливу і доленосну фазу своєї історії. Зростає її роль у висвітленні проблем культурного життя, актуалізації питань розвитку окремих його галузей, зокрема музичного мистецтва, активного втручання періодичних органів в історико-культурний процес. Враховуючи актуальність теми, її науково-теоретичне і практичне значення, а також недостатнє вивчення (практично відсутні наукові публікації з даного питання), автор ставить перед собою завдання проаналізувати рівень взаємодії між музичним мистецтвом і державними місцевими періодичними виданнями Одеси, Херсона, Миколаєва.

Історія музичної культури 90-х років XX століття насичена подіями, які впливали на загальний розвиток духовного життя півдня України. Звернення до місцевої преси дає можливість оцінити багатогранність проблем розвитку музичного мистецтва минулого десятиріччя.

Зокрема, періодичні видання Одеси в означений час неодноразово звертають увагу читачів на процеси в музичній культурі міста. У 1993 р. на шпальтах "Вечерней Одессы" з'явився матеріал М.Гудими про "круглий стіл", що проводився за ініціативою Спілки композиторів Одеси і зокрема його голови І.Голубова. Основне питання – скрутне становище, в якому опинилася гордість Одеси – музична культура, і як його подолати. На думку фахівців: "...вихід можна знайти, об'єднавши зусилля, вінцем яких буде створення комплексного культурного центру – Будинку музики". В матеріалі також порушено проблему державного фінансування музичної культури, зокрема, класичного її розділу. Підсумком "круглого стола" стало заснування організаційного комітету майбутнього Будинку музики, головуючим якого було обрано І.Голубова [1].

На окрему увагу заслуговує стаття О.Вороніна, кореспондента газети "Одесский вестник", присвячена ювілею оркестру Одеської консерваторії. В 1997 р. творчому колективу минуло 30 років. "...За минулі роки, – пише автор, – у камерному оркестрі консерваторії пройшли навчальну практику близько 400 студентів. Значна кількість випускників кафедри струнних інструментів, які досягли вершин професійної майстерності в оркестрі М.Туринського,

сьогодні працюють у відомих симфонічних оркестрах України, Росії, Європи та Америки" [2]. Стаття належить до публікацій ювілейного характеру. Сьогоднішній день фіксується автором як подальший успіх на творчому шляху оркестру. Кореспондент газети визнає, що рівень уваги до його колективу з боку місцевих видань не відповідає тій ролі, яку він відіграє у музичному житті не лише Одеси, а й держави. З огляду на таке зауваження стаття є цінною у джерелознавчому аспекті.

Періодичні видання Херсона в 90-х роках зосередили свою увагу на події в музичному житті краю – фестивалі "Таврійські ігри", що став згодом візитною карткою даної області. Як повідомляє газета "Херсонський вісник": "Цей фестиваль зібрав багато як молодих виконавців, так і "зірок" української естради..." [3]. У статті Л.Русалкіна йдеться про успіх фестивалю у 1992 р. [4]. С.Серебрякова, кореспондентка газети "Новий день", свою статтю присвятила п'ятилітньому ювілею фестивалю і тому, як він повинен був пройти [5]. Зацікавленість періодичних видань Херсона перебігом подій, пов'язаних з "Таврійськими іграми", і сам фестиваль свідчать, що культурна інтеграція регіону у загальноукраїнський простір має місце. Однак, глибокий аналіз професійної виконавчої майстерності артистів у публікаціях не простежується. Поясненням цього може бути відсутність матеріалів, авторами яких були б музичні критики.

Періодичні видання Миколаєва, висвітлюючи музичне життя міста, особливу увагу приділяють хоровому мистецтву. На шпальтах "Південної правди" у 1990 р. опубліковано статтю музикознавця О.Макаренка, присвячену жіночому академічному хору Миколаївського культурно-просвітнього училища та обласного науково-методичного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи, а також його організатору та беззмінному головному диригенту, заслуженому працівнику культури України та викладачу Миколаївського вищого державного училища культури – Світлані Григорівні Фоміних. Розкриваючи особливості творчого таланту даної особистості, О.Макаренко, перш за все, звертається до творчого шляху диригента: "Світлана Григорівна Фоміних народилася в підмосковному місті Калініні, закінчила Калінінське музичне училище, Московський педагогічний інститут. Десять років її роботи з теперішнім хором пішли на пошук форми. Хор співає складні твори українських та російських класиків, духовні та сучасні пісні, фольклорну музику болгарських, грузинських, вірменських, італійських, угорських композиторів..." [6]. "Південна правда" неодноразово зверталася до цієї талановитої особи. Кореспондент газети Ю.Агєєв, професійним предметом уваги якого є питання розвитку культури, писав, що піком третього фестивалю Київської спілки композиторів, який проходив з 13 по 23 квітня 1992 року у м. Києві, був концерт жіночого хору Світлани Фоміних, який став одним із кращих в Україні та і в Європі [7]. Публікація виконує не лише інформативну функцію. Метою автора, а значить, і видання, яке він представляє, є популяризація творчості обдарованих особистостей. Інший кореспондент газети, Ю.Набережний, наголошує: "Світлана Григорівна – чудовий диригент, вона економно витрачає диригентські прийоми та засоби керування хоровим колективом, досить доцільно використовує численний фонд музичного мистецтва. Її жести конкретні, емоційно наповнені, в них відчувається воля інтерпретатора, в цілому – досить висока музична культура..." Приводом до публікації стала участь молодіжного жіночого хору в Міжнародному фестивалі-конкурсі хорової музики "Південна Пальміра". Він проходив у 1994 р. в Одесі і був присвячений 200-річчю міста, де хор С.Фоміних здобув диплом першого ступеня – за перемогу у фестивалі [8].

"Радянське Прибужжя", звертаючись до теми особистості в розвитку культури, не менш уважно, ніж попереднє видання, ставилося до висвітлення успіхів на творчому шляху жіночого хору під керівництвом С.Фоміних. Стаття миколаївського поета і публіциста Д.Кременя [9] є свідченням цього. На початку статті автор робить невеликий екскурс в історію: "...в 1992 році, з ініціативи Київської спілки композиторів С.Фоміних було висунуто на присудження їй найпочеснішої нагороди України для митців – Державної премії імені Т.Г.Шевченка... В 1993 р. хор отримав перемогу на заключному турі II Всеукраїнського хорового конкурсу імені М.Леонтовича, в якому брали участь 23 колективи з усієї України..." Однак, автор статті турбується, що в інших областях нашої держави хор буває мало, в усякому разі менше, ніж за кордоном. Це він пояснює "незацікавленістю відповідних структур" даним видом мистецтва через його невисоку прибутковість. Подією, яка стала причиною написання статті, був Міжнародний конкурс-фестиваль хорових колективів в Угорщині (м. Дебрецен), в якому взяв участь колектив С.Фоміних. "...Конкурс був надзвичайно важким – до цього зобов'язував сам статус: міжнародний, всесвітній... Серед учасників колективи з Австрії, Німеччини, Болгарії, Франції, Італії, Південно-Африканської Республіки, Японії, Нідерландів, Югославії, і власне з Угорщини... 36 колективів з 24 країн світу! На цьому фестивалі хор, після того, як вийшов у фінал, отримав аж три дипломи...".

На сторінках "Вечернего Николаева" у 2000 р. опубліковано статтю кореспондента газети Є.Горячової, де йшлося про завоювання хором С.Фоміних на фестивалі-конкурсі камерних хорів "Ялта – Виктория – 2000" гран-прі. Про майстерність колективу говорить така деталь: хор

співає на 12 голосів! [10]. Численні публікації вказують на високий рівень виконавчої майстерності хору. І жоден з музичних колективів не отримав такого висвітлення на шпальтах газет. Діяльність хору і його диригента, безперечно, заслуговувала на це.

Інші матеріали миколаївської преси розкривають творчість хорової капели "Сонячний струм" (художній керівник – заслужений працівник культури України В.Кучеревський), Арбузинського народного хору (керівник – заслужений працівник культури А.Затурян) та інших [11].

З огляду на переглянутий матеріал можна зробити висновок: преса Миколаєва з особливою увагою підходить до розвитку хорового мистецтва як одного з видів музичного, що базується на історичній традиції краю. В свою чергу, це вказує на високий рівень популярності гуртового співу в південноукраїнському місті. Таким чином простежується зворотний зв'язок між пресою й інтересами суспільства. Останнє свідчить про достатньо високий ступінь об'єктивності періодичних видань у висвітленні даного явища у мистецтві.

На основі матеріалів преси можна зробити попередній висновок: музичне життя міст Одеси, Миколаєва, Херсона має значні розбіжності у напрямах, жанрах розвитку. Кожне місто має свою специфіку, обумовлену традицією. Остання й визначає тематику публікацій.

Преса не обходить проблеми фінансового стану музичної культури, спільній для всього регіону. Внаслідок браку коштів в Одесі, Миколаєві та Херсоні в 90-х роках постало питання, пов'язане із станом філармоній. На відміну від Одеси і Херсона, де приміщення даних установ потребували термінового капітального ремонту, в Миколаєві ситуація виявилася набагато складнішою. У 80-х роках будівлю обласної філармонії було зруйновано. На її місці виріс елітний житловий будинок. Нове приміщення для концертного залу в місті було знайдено лише у 2000 році. З означеної проблеми в офіційних періодичних виданнях Миколаєва в 90-х роках опубліковано кілька статей [12].

Окремо хотілося б спинитися на статті директора філармонії А.С.Демчика [13], де він пише, що колектив філармонії працює тільки в області – у райцентрах, селах, в музичних і загальноосвітніх школах Миколаєва і області, питання з концертним залом залишається невирішеним і досі. Ситуація стає гострішою через те, що у Миколаєві спостерігається пробудження любові до класичної музики. Прикладом можуть бути успішні концерти камерних оркестрів "Каприччіо" та "Круз-віртуоз", миколаївської піаністки Наталі Петрусенко, композитора Тетяни Ярової та інших. Директор філармонії високо оцінює творчий потенціал свого колективу: у камерному оркестрі всі музиканти закінчили консерваторії, камерний оркестр "Капріччіо", яким керує заслужений артист України В.Підопригора, став лауреатом Аркасівського свята, що проходило на Миколаївщині. Директор філармонії не лише вказує на проблему, що існує, він намагається довести до відома громадськості всю складність ситуації, одночасно пропагуючи високий рівень виконавчої майстерності колективу консерваторії.

Цей прийом, використаний автором, спрямований, перш за все, на актуалізацію даного питання. Стаття – цінний джерелознавчий матеріал, через те, що А.Демчик бере безпосередню участь у подіях. Взагалі, відносно перелічених матеріалів, можна сказати – інтерес преси до означеної проблеми не був сталим. Поодинокі публікації не мали масового характеру. З огляду на роки їх виходу, реакція преси стала більш жвавою у другій половині 90-х років. За жанром це – статті аналітично-критичного характеру, інтерв'ю, замітки, відкриті листи, авторство яких належить кореспондентам газет, представникам громадськості, фахівцям з даної галузі. Щодо останнього, необхідно підкреслити: автором трьох публікацій у різних виданнях був голова консультаційної ради по культурі при облдержадміністрації Л.Каніболодський. Певною мірою, це свідчить про далеко не байдуже ставлення до проблеми з боку відомчих організацій. Воно проявилося в дії у 2000 р., коли філармонія Миколаєва отримала довгоочікуваний концертний зал, під який місцева влада передала частину приміщення Будинку офіцерів флоту. Відштовхуючись від наведених матеріалів, зазначимо: рівень уваги періодичних видань до означеного питання був досить низьким, що не відповідало реальним потребам музичної культури.

Преса півдня України 90-х рр., концентруючи увагу на елементах, що характеризували музичне життя кожного міста, не спинялася лише на цьому. За період з 1991 по 1999 рр. у регіоні відбувалася значна кількість фестивалів, оглядів та конкурсів, у тому числі для молоді, інформацію про які можна знайти в періодичних виданнях. На сторінках херсонських газет, як було відзначено раніше, неодноразово з'являлися матеріали, присвячені міжнародному фестивалю "Таврійські ігри". В "Наддніпрянській правді" опубліковано статтю Ю.Валерштейна [14], викладача композиції у Херсонському музичному училищі, голови журі обласного конкурсу композиторів, де він пише, що в лютому 1993 р. розпочався перший його тур, в якому взяли участь тринадцять вихованців Новокаховської дитячої музичної школи, які "показали не лише високий рівень виконавчої майстерності. Твори юних композиторів виявилися напрочуд оригінальними". Вся стаття витримана у компліментарному стилі, але це не знижує професійного рівня її змісту. Статті О.Скорої і

П.Рудникевича [15], інформували читачів про проведення обласного відбіркового туру Всеукраїнського фестивалю "Червона рута", що відбувався в Херсоні навесні 1993 р. За даними цих публікацій, у ньому взяли участь чотири індивідуальних виконавці і дев'ять колективів з Херсонської області. Характер публікацій можна визначити як інформативний.

"Вечерняя Одесса" опублікувала статтю кореспондента газети С.Дацько, в якій відзначено участь одеситів у конкурсі юних композиторів "Таланти твої, Україно!" [16]. В цьому ж виданні музикознавець Б.Штейнберга розповідає, що в одеській музичній школі № 2 імені О.К.Глазунова пройшов обласний огляд-конкурс серед учнів дитячих музичних шкіл за класами скрипки та віолончелі [17]. М.Гудима, кореспондент газети "Вечерняя Одесса", висвітлив діяльність II Міжнародного фестивалю сучасного мистецтва [18]. "Одесский вестник" теж не залишив поза увагою події, пов'язані з фестивальним життям. За інформацією кореспондента газети Н.Некрасової у 1994 р. в Одесі проходив фестиваль української музики "Одеса-94", що розпочався 20 квітня [19]. В цьому ж виданні опубліковано статтю журналістки Г.Володимирської, у якій ішлося про "...надзвичайну і цікаву подію в житті міста. З третього по п'яте червня в Одесі відбувався Міжнародний австрійсько-український музичний діалог-симпозіум, в якому брали участь як вітчизняні, так і закордонні композитори, музикознавці, музичні колективи, а також індивідуальні виконавці" [20]. Кореспондент Г.Ракуленко повідомляє читачів газети про "...фестиваль акустичної музики "Білий звук", який у середині грудня 1994 р. втретє проходив у залі Центру культури Одеського державного університету ім. І.І.Мечникова. Він був підготовлений і проведений силами альтернативного клубу мистецтва "Білий звук"..." [21]. У черговій статті Н.Некрасової йдеться про відкриття 11 квітня 1997 року в Одесі III Міжнародного фестивалю сучасного мистецтва "Два дні і дві ночі нової музики" [22]. Перелічені публікації не відрізняються від попередньо проаналізованих новизною жанрів і характером запропонованого матеріалу. Основна мета авторів – донести до читачів відповідну інформацію про події сучасного музичного життя міста, одночасно активізуючи увагу громадськості.

Періодичні видання Миколаєва, висвітлюючи конкурсно-фестивальну діяльність, у повному обсязі намагалися передати її зміст і значення для культури. В "Радянському Прибужжі" у рубриці "Культура" опубліковано інформацію про конкурс самодіяльних композиторів Миколаївщини, присвячений 180-річчю з дня народження Тараса Шевченка, який провів обласний науково-методичний центр народної творчості та культосвітньої роботи [23]. В іншому номері повідомляється, що з 10 по 12 червня 1994 р. в Очакові проходитиме музичний фестиваль "Пісенний бриз", в якому братимуть участь ансамблі й окремі виконавці з Миколаївської, Одеської та Херсонської областей..." [24]. За повідомленням журналіста Н.Юрася, опублікованим у "Південній правді" в 1995 р., за сприяння Миколаївського вищого музичного училища в місті вперше відбувся великий концерт "Парад-класік-95" [25]. Ю.Степа-ненко акцентує увагу читачів на Другому Міжнародному фестивалі української дитячої естрадної пісні "Веселка-2": "Переможцями вдруге на цьому фестивалі стали діти з Миколаєва" [26]. Згаданий журналіст пропонує увазі читачів огляд подій обласного конкурсу естрадної пісні та танцю "Обрій-97". На його думку, а також враховуючи реакцію журі, глядачів і конкурсантів, уже "перший його тур пройшов з великим успіхом, на який навіть не сподівалися організатори конкурсу" [27].

Перелічені публікації дають можливість зробити висновок: події музичного життя Миколаєва, Одеси та Херсона, по-перше, – досить докладно висвітлюються місцевою пресою; по-друге – керуючись матеріалами періодики як джерелознавчою базою в дослідженні культурного розвитку, можна чітко визначити як специфіку кожного міста, так і спільні тенденції, притаманні даному регіону; по-третє – в суспільстві відчувається потреба в розвитку вітчизняного музичного мистецтва. На цьому шляху зустрічається досить труднощів, але за останній час музична культура, безперечно, досягла певних успіхів. Серед них визначимо такі: можливість обдарованій молоді розвивати і далі свої таланти, беручи участь у фестивалях, конкурсних програмах;

Література

1. Вечерняя Одесса. – 1993. – 12 июня.
2. Воронин О. Лучшая струнная культура // Одесский вестник. – 1997. – 28 января.
3. Кольцов Н. Таврійські ігри – 92 // Херсонський вісник. – 1992. – 8 серпня.
4. Русалкіна Л. Таврійські ігри – 93 // Наддніпрянська правда. – 1993. – 12 травня.
5. Серебрякова С. І мовив Дніпро: "Пограємо в "Таврійські ігри"" // Новий день. – 1996. – 20 липня.
6. Макаренко О. Феномен С.Г.Фоміних // Південна правда. – 1990. – 4 липня.
7. Агєєв Ю. Співає хор Фоміних // Південна правда. – 1992. – 23 травня.
8. Набережній Ю. Ще один диплом // Південна правда. – 1994. – 27 вересня.
9. Кремінь Д. Як приїду з Дербецена додому // Радянське Прибужжя. – 1996. – 27 липня.

10. Горячева Е. Виктория наших на конкурсе "Ялта – Виктория – 2000" // Вечерний Николаев. – 2000. – 24 сентября.
11. Виноградова А. Украинские песни на есперанто // Вечерний Николаев. – 1994. – 25 июня; Горелік Я. Звучали пісні на всіх мовах // Південна правда. – 1995. – 20 червня; Агєєв Ю. Пісня душу зігріває // Південна правда. – 1996. – 18 січня; Стрелецька Г. Линуть пісні понад Бугом // Південна правда. – 1998. – 5 січня.
12. Демчик А., Подопригора В. Придёт ли время культуры? // Вечерний Николаев. – 1991. – 14 сентября; Каниболодский Л. Послесловие к концерту // Вечерний Николаев. – 1994. – 22 ноября; Делик Т. Живая музыка звучит // Вечерний Николаев. – 1995. – 24 октября; Каниболодский Л. Заглядывая в XXI век // Вечерний Николаев. – 1996. – 7 мая; Агєєв Ю. Так що ж потрібно Миколаєву // Південна правда. – 1994. – 18 жовтня; Каниболодський Л. Знову про музику // Південна правда. – 1995. – 17 жовтня; Агєєв Ю. Мідь оркестру // Південна правда. – 1997. – 25 лютого; Степаненко Ю. Жодного дня без музики, без пісні // Південна правда. – 1998. – 6 лютого.
13. Демчик С. Як на найбільше свято // Радянське Прибужжя. – 1995. – 21 січня.
14. Валерштейн Ю. Конкурс юних композиторів // Наддніпрянська правда. – 1993. – 3 березня.
15. Скора О. "Червона рута" чекає // Наддніпрянська правда. – 1993. – 3 березня; Руднікевич Л. Путівки на фестиваль // Наддніпрянська правда. – 1993. – 21 квітня.
16. Дацько С. Вполне весенняя неделя // Вечерняя Одесса. – 1996. – 4 апреля.
17. Штейнберг Б. Играют скрипачи и виолончелисты // Вечерняя Одесса. – 1996. – 12 марта.
18. Гудыма М. В Содружестве муз // Вечерняя Одесса. – 1996. – 4 апреля.
19. Некрасова Н. Заспіваймо пісню // Одесский вестник. – 1994. – 21 апреля.
20. Владимирская Т. Общаются композиторы и музыканты // Одесский вестник. – 1994. – 2 июня.
21. Ракуленко Т. Праздник музыки // Одесский вестник. – 1994. – 29 декабря.
22. Некрасова Н. Третий фестиваль. И снова в Одессе // Одесский вестник. – 1997 – 10 апреля.
23. Радянське Прибужжя. – 1994. – 28 квітня.
24. Радянське Прибужжя. – 1994. – 9 червня.
25. Юрась Н. В круговерті та вихору симфоній // Південна правда. – 1995. – 20 травня.
26. Степаненко Ю. Таня – раз! Таня – два! // Південна правда. – 1995. – 15 липня.
27. Степаненко Ю. Успіх на "Обрії-97" // Південна правда. – 1997. – 15 лютого.

Надійшла до редколегії 17.11.2004 р.